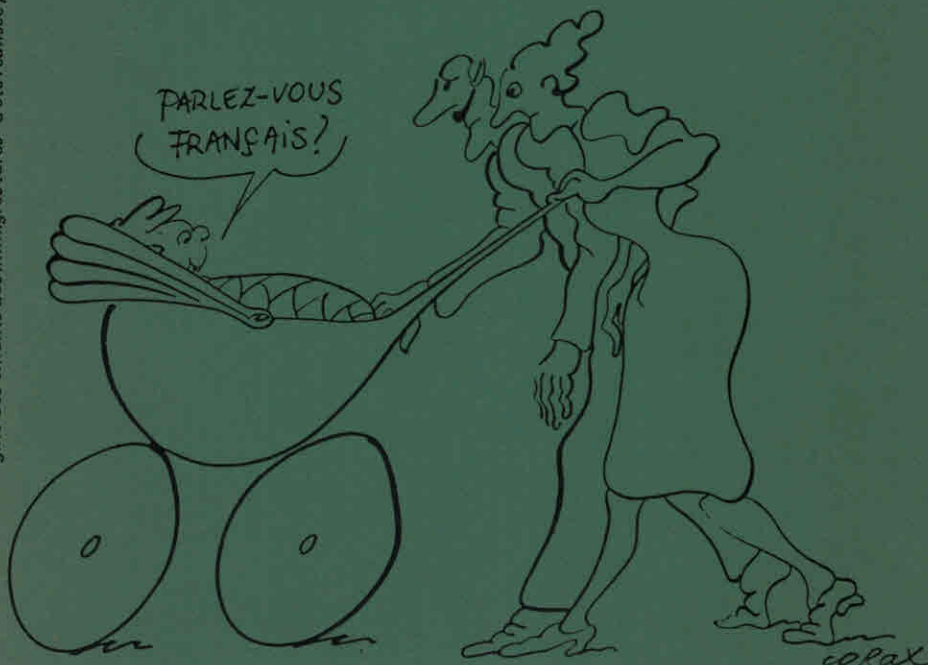

TÜRKİYELİ GÖÇMEN ÇOCUKLARININ

TÜRK DİLİ VE KÜLTÜRÜ EĞİTİMİ

INFO-TÜRK

Cette publication intitulée "L'enseignement de la langue maternelle et de la culture d'origine des enfants des immigrés turcs" a été réalisée pour DEFIS, avec le soutien de l'UNESCO.

TÜRKİYELİ GÖÇMEN ÇOCUKLARININ

**TÜRK DİLİ VE
KÜLTÜRÜ EĞİTİMİ**

INFO - TÜRK
Nisan 1984 - Brüksel

Bu çalışma, UNESCO'nun desteğiyle, DEFIS için yapılmıştır.

Kapak deseni:

KORAKSIC PEDRAG

Info-Türk'ün 1983 yılında Brüksel'deki Uluslararası Basın Merkezi (IPC) salonlarında açtığı Türk, Yunan, Yugoslav, İtalyan ve İspanyol karikatüristlerinin yapıtlarından oluşan "Yabanelde Çalışanlar" konulu karikatür sergisinden alınmıştır.

INFO-TURK

Section de Recherche-Traduction-Documentation

Rue des Eburons 31 - 1040 Bruxelles

Tél: 230 34 72

D/1984/2198/51

1 göçmenlik gerçeği

Türkiyeli göçmen işçiler bugün sanayileşmiş Avrupa ülkelerinde önemli bir sosyal kategori oluşturuyor. Son verilere göre, bu ülkelerdeki Türkiyeli göçmen işçilerin sayısı 930 bin'in üzerinde. Aile bireyleriyle birlikte Türkiyeli göçmen topluluğunun nüfusu 2,2 milyonu aşıyor.

Fransızcanın konuşulduğu üç Avrupa ülkesinde yaşayan Türkiyelilerin sayısı ise 200 bin'in üzerinde. Bunların 92.772'si Fransa'da, 66.563'ü Belçika'da, 35.957'si ise İsviçre'de.

Göç olgusu, gerek göçmen işçiler açısından, gerekse göçmen işçi çalıştıran gelişmiş sanayi ülkeleri açısından bir dizi sosyal ve kültürel sorunu da beraberinde getiriyor. Bu sorunlar, tamamen farklı bir sosyal ve kültürel çevreden gelen Türkiyeli göçmenler açısından daha da ağır. Sorunların ağırlığı yıllar ilerledikçe daha fazla hissediliyor.

Başlangıçta "konuk işçi" olarak getirtilen Türkiyeli işçiler, özellikle ikinci ve hattâ üçüncü kuşağın yetişmesiyle birlikte "konuk" statüsünden

çıkıp "yerleşik" bir statüye geçiyor. Yurt özlemi "kesin geri dönüş" istemini ne denli canlı tutarsa tutsun, yaşamın gerçekleri, Türkiyeli göçmenlerin büyük çoğunluğunu, en verimli çağlarında alınteri dökerek ekonomisine katkıda buldukları ülkelerde sürekli kalmağa zorluyor. Türkiye'de her yıl daha da büyüyen işsizlik bir yandan, değişik koşullar altında yetişen yeni kuşakların anayurdun yaşam koşullarına uyum zorlukları öte yandan, Türkiyeli göçmen işçilere yıllardır çalışageldikleri ülkelerde yerleşmekten başka bir seçenek bırakmıyor.

Yerleşme eğiliminin güçlenmesiyle birlikte, içinde yaşanan topluma uyum zorlukları da daha belirgin ve yakıcı hale geliyor. Zorlukların nesnel ve öznel çeşitli nedenleri var.

Nesnel nedenlerin başında, kuşkusuz, Türkiyeli göçmen işçilerin geldikleri ülke ile halen yaşadıkları ülke arasındaki sosyal, kültürel, göreneksel ve töresel farklılıklar geliyor.

Türkiye, her ne kadar, cumhuriyet'in kuruluşundan beri "batılılaşma" çabası içindeyse ve siyasal, sosyal, kültürel kurumlarını Batı ülkeleri modelinde oluşturmağa çalışmaktaysa da, tarihsel ve töresel olarak İslam dünyasına Avrupa'dan daha yakın. Özellikle göçmen işçilerin içinden kopup geldikleri sosyal kategorilerde, yani köylük kesimlerle büyük kentlerin gecekondu bölgelerinde islami değerlere bağlılık kendini daha fazla hissettiriyor. Göçmen işçi, Avrupa'nın gelişmiş sanayi bölgelerinde yaşarken bile, içinden geldiği bu çevrenin etkilerini tüm davranışlarında gösteriyor.

Uyumsuzluğun bir başka nesnel nedeni, Avrupa'ya gönderilen göçmen işçilerin eğitim düzeylerinin genellikle düşük olması. Gurbet yollarına dü-

şerken gidecekleri ülkenin dilini bilmedikleri gibi, gittikleri yerde o dili kısa zamanda öğrenip günlük yaşamlarında kolayca kullanabilir hale gelmelerine olanak verecek bir temelden çoğu yoksun. Kaldı ki, bu temele sahip olanlar bile, Avrupa'da en ağır, yorucu ve tüketici işlerde çalıştırıldıkları için, iş saatleri dışında böyle bir eğitime ayırabilecekleri ne zamanları, ne de enerjileri kalıyor.

Unutmamak gerekir ki, Türkiyeli güçmen olgusu, sadece "işçi" statüsünde Avrupa'ya gelenlerden ibaret de değil. Bugün Türkiye dışında bulunan 2,2 milyon Türkiyeli'den 451 bin'ini evkadınları oluşturuyor. Türkiye'de kadın nüfusun okuryazarlık oranının erkek nüfusunkine göre çok düşük olduğu göz önünde tutulursa, Türkiyeli kadın göçmenler açısından uyumsuzluğun nesnel nedenleri daha da belirginleşiyor.

Fransızca konuşulan Avrupa ülkelerini esas aldığımızda, bu ülkelerdeki toplam Türkiyeli kadın sayısı 36.145'i buluyor. Bunların 20.695'i Fransa'da, 13.305'i Belçika'da, 2.143'ü ise İsviçre'de yaşıyor.

Türkiyeli göçmenlerin yaşadıkları topluma uyumsuzluğunda etkin olan öznel nedenlerin başında ise, gerek Türkiye yöneticilerinin, gerekse göçmen işçi kabul eden ülkeler hükümetlerinin, başlangıçta bu konuda hiçbir hazırlık yapmamış, gereken önlemleri almamış, onları kendi yazgılarıyla başbaşa bırakmış olması...

Yerli nüfusun, başka bir dünyadan gelen ve farklı sosyal ve kültürel değerlere sahip bulunan bu insanları dışlaması, özellikle de onları artık terk edilmiş, sağlık koşullarına uymayan harap mahallelerde oturmak zorunda bırakması, giderek Avrupa'nın büyük kentlerinin göbeğinde Türk gettolarının

oluşmasına yolaçmış, bu gettolar giderek camilerin kurulması, Türklerin işlettikleri bakkalların, kahvelerin ve çeşitli servislerin açılmasıyla kurumsallaşmıştır.

Üstelik, okuma-yazma bilen Türkiyeli göçmen işçilere hitabeden Türkçe kitle iletişim araçlarının "Türk'ün üstünlüğü" tema'sını işleyen şovenist yayınları, bu getto'laşmanın bir başka öznel nedeni olmuştur.

Bu gettolar, Avrupa'da ekonomik krizin şiddetlenmesi ve işsizliğin artmasıyla kabaran ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının boy hedefleri haline gelmiştir. Hele Türkiyeli göçmenlerde "konuk işçi" olmaktan çıkıp "yerleşik" statüye geçme eğiliminin güçlenmesi, ikinci ve üçüncü kuşakların yetişmesiyle birlikte, uyum sorunu hem onlar açısından, hem de onların yaşadıkları ülkelerin yönetimleri açısından daha büyük bir önem kazanmış, göçmen işçilerin demokratik örgütlerinin ve sendikaların baskısıyla sorun ulusal ve uluslararası kurumların gündemine öncelikli bir madde olarak girmiştir.

1983 verilerine göre, Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli göçmen nüfus içinde 0-18 yaş grubunu oluşturanların sayısı 817 bin'i aşmaktadır.

Fransızca konuşulan üç ülkedeki Türkiyeli çocuk ve gençlerin toplam sayısı ise aynı yıl 77.939'a ulaşmıştır. Bunların 34.077'si Fransa'da, 30.258'i Belçika'da, 13.604'ü ise İsviçre'de yaşamaktadır. Üstelik, yüksek doğum oranı nedeniyle Türkiyeli çocuk ve genç nüfusu hızla artmaktadır. Örneğin, 30 bin çocuk ve gencin bulunduğu Belçika'da sadece 1983 yılında 2.600 Türkiyeli çocuk doğmuştur.

Avrupa ülkelerinde doğup büyümüş, en azın-

dan küçük yaşta Türkiye'den ayrılarak bu ülkelere gelmiş ve oralarda büyümüş olan bu çocuk ve gençlerin yaşadıkları topluma uyum bakımından birinci kuşaktan daha şanslı oldukları söylenemez. Ancak, onların uyum sorunları, birinci kuşağınkilere oranla önemli farklılıklar taşımaktadır.

Birinci kuşak sadece halen yaşamakta olduğu ülkenin yaşamına uyumda zorluk çekerken, ikinci ve üçüncü kuşak gençler, aynızamanda kendi anayurtlarının sosyal ve kültürel yaşamına uyum bakımından da zorluklarla karşı karşıya... Bu da son derece doğal... Çünkü, Türkiyeli göçmen çocuğu her ne kadar Türk gettosunda ailesiyle birlikte yaşamaktaysa da, okulda, sokakta, oyun yerlerinde çok uluslu bir ilişki içerisinde. Bulunduğu ülkenin yasalarına göre gitmek zorunda olduğu okulda gördüğü eğitimin, ailesinin geldiği ülkenin sosyal ve kültürel özellikleriyle hemen hemen hiçbir ilgisi yok. Kendi aile çevresi, eğitim düzeyinin düşüklüğü nedeniyle çocuğa eğitim konusunda yardımcı olamadığı gibi, anayurdunun kültürünü de yeterince aktaramıyor.

Aile çevresinde temel eğitim için gerekli desteği bulamayan Türkiyeli çocuk, okulda sürekli başarısızlığa uğruyor. Göçmen işçi kabul eden Avrupa ülkeleri bu işçi çocuklarının gerekli eğitimi görebilmesi, okul yaşamında yerli çocuklarla aralarındaki farkı kapatabilmesi için gerekli önlemleri baştan almadığından, Türkiyeli göçmen çocuklarının aile çevresinden kaynaklanan başarısızlık nedenlerini özel yetiştirme yöntemleri uygulayarak dengelemek de mümkün olmuyor.

Yaşadığı ülkenin sosyal ve kültürel yaşamına uyum sağlamakta büyük güçlük çeken göçmen çocuğu, kendi anadilini ve öz kültürünü öğrenmek i-

çin gerekli servislerden de yoksun. Bu konuda Türkiye yöneticileri tarafından baştan gerekli önlemler alınmadığı gibi, göçmen işçi kabul eden ülkelerin yönetimleri de, onlara kendi ana dillerini ve öz kültürlerini öğrenmelerini ve geliştirmelerini mümkün kılacak olanakları sağlamış değil.

İki farklı kültür arasında bocalayan ve her ikisine de tam sahip olamayan, yaşadığı ülkenin sosyal ve kültürel yaşamına olduğu kadar, geriye kesin dönüş halinde kendi anayurdunun sosyal ve kültürel yaşamına da uyum sağlamakta zorluk çekmeğe mahkum edilen göçmen işçi çocuklarının bu dramatik durumu, ilk olarak 1970 yılında Avrupa Konseyi tarafından ele alınmış ve göçmen çocuklarının eğitimi konusunda bir Karar Tasarısı kabul edilmiştir. 1971 Haziran'ında Brüksel'de bir araya gelen 21 üye ülkenin eğitim bakanları da, göçmen çocuklarının okul eğitimine özel bir önem verilmesi konusunda anlaşmışlardır.

1974'ün Kasım ayında Strasbourg'da Avrupa Konseyi'nin "göçmenlerin eğitimi" üzerine düzenlediği bir konferansta da, bu konuda biri dizi somut kararlar alınmış, ayrıca eğitim süreci içinde anadilin öğretilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Göçmen işçi çocuklarının eğitimi sorunu, 1972 Kasım'ında UNESCO'nun düzenlediği bir konferansta da ele alınmış, tüm üye devletlere, "göçmen işçi çocuklarına eğitim olanaklarından eşit şekilde yararlanma hakkının tanınması ve gördükleri eğitimin niteliğinin yükseltilmesi" konusunda çağrıda bulunulmuştur. Ertesi yılın Ekim ayında da, yine UNESCO tarafından bu konuda alınacak somut önlemleri belirlemek üzere bir uzmanlar toplantısı yapılmıştır.

Avrupa Toplulukları Bakanlar Konseyi ise, 21 Ocak 1974 tarihinde, göçmen işçi çocuklarının eğitimine ve yetiştirilmesine öncelik tanıyan bir karar almıştır. 6 Haziran 1974 tarihinde de, Topluluk üyesi ülkelerin eğitim bakanları, Topluluk dışı ülkelere gelmiş bulunan göçmen işçilere ve çocuklarına daha iyi eğitim ve mesleki yetişme olanaklarının sağlanması için öncelikle alınacak önlemleri saptamıştır.

Topluluk Bakanlar Konseyi, 9 Şubat 1976'da eğitim bakanlarının da katılımıyla yaptığı toplantıda, göçmen işçi çocuklarının eğitimi konusunda üye devletler arasında işbirliğinin geliştirilmesini öngören bir eylem programı saptamıştır.

Konsey, 25 Temmuz 1977 tarihinde de, göçmen işçi çocuklarının eğitim olanaklarının geliştirilmesi için üye devletlere şu direktifi vermiştir:

"Üye devletler, kendi ulusal durumlarına ve mevzuatlarına uygun olarak, göçmen işçi çocuklarına, ülkenin resmi dilini veya resmi dillerinden birini, ve aynı zamanda kendi ana dillerini ve öz kültürlerini parasız olarak öğrenmeleri olanağını sağlamak üzere gereken önlemleri alacaktır."

Bu kararlara paralel olarak, Avrupa Toplulukları Komisyonu da, göçmen işçi çocuklarının eğitimi konusunda şu ilkeleri saptamıştır:

- Göçmen çocuğu, kendi durumuna uygun bir eğitim hakkına sahiptir;

- Onun, bulunduğu ülkenin eğitim sistemine ve sosyal yaşamına uyabilmesini sağlayacak özel pedagojik önlemler alınmalıdır;

- Göçmen çocuğunun ana dil ve öz kültür dersleri okul programına dahil edilmelidir;

- Göçmen çocuğunun ileride kendi ülkesinin eğitim sistemine uyabilmesi olanağı sağlanmalıdır;

- Üye devletlerin vatandaşları ile diğer ülkelerin vatandaşları arasında eğitim olanakları bakımından ayırım gözetilmemelidir.

Komisyon, ayrıca, eğitim alanında olduğu gibi sosyal planda da şu somut önlemleri öngörmüştür:

- 6 ila 16 yaş arasındaki göçmen işçi çocuklarının hazırlık ve uyum sınıflarının sayısı artırılmalıdır;

- Göçmen çocuklarına yönelik pedagojik yöntemler ve eğitim malzemeleri iyileştirilmelidir;

- Göçmen çocuklarının ana dil ve öz kültür eğitimini olanaklar oranında normal okul saatleri içerisinde görmelerini sağlayacak önlemler alınmalıdır;

- Göçmen çocuklarının kendi ülkelerinin eğitim sistemine yeniden uyumunu sağlayacak hazırlıklar yapılmalıdır;

- Göçmen çocuklarının eğitimi için uzmanlaşmış öğretmenler yetiştirilmelidir;

- Göçmen çocuklarına ana dil ve öz kültürlerini öğretebilecek yabancı öğretmenler angaje edilmelidir;

- Göçmen çocuklarının eğitimin her kademesinden o ülkenin kendi vatandaşlarıyla eşit koşullarda yararlanabilmesini sağlayabilmek için eğitim yardımı yönetmelikleri yeniden düzenlenmelidir;

- Göçmen çocuklarının okula düzenli devam etmelerini ve okul dışı faaliyetlerini çeşitlendirmelerini sağlamak için sosyal görevlilerin çalışma olanakları geliştirilmelidir.

Avrupa kurumlarının, geç de olsa, aldığı tüm bu kararlar ve yaptığı çağrılar, göçmen işçi çocuk-

larının eğitim planındaki geri bırakılmışlıklarını gidermeğe; onların buldukları ülkelerin sosyal ve kültürel yaşamına kaynaşmalarını, tüm bunların yanısıra, kendi ana dillerini ve öz kültürlerini öğrenip geliştirmelerini, geriye kesin dönüş halinde aynurtlarının eğitim ve kültür yaşamına uyabilmelerini sağlamağa yöneliktir.

Bu çerçeve iserisindedir ki, bugün göçmen işçi çalıştıran ülkelerin çoğunda Türkiyeli göçmen çocukları için Türk dili ve kültürü kursları organize edilmiştir. Bu kurslar bazı okullarda normal okul saatleri içine entegre edilmiş, bazılarında ek kurslar halinde düzenlenmiştir. Bazı okullarda ise ikisinin arasında bir yarı-entegrasyon uygulanmaktadır.

Ancak bu uygulamaların, Avrupa kurumlarının koydukları ilkelerin yaşama geçirilmesini, belirledikleri hedeflerin gerçekleştirilmesini sağlayabilecek düzeyde olduğunu bugün için söylemek mümkün değildir.

İncelememizin bundan sonraki bölümlerinde, bu yetersizliğin nedenleri ele alınacak ve Türk dili ve kültürü eğitiminin gerçekten yararlı hale getirilebilmesi konusunda göçmen örgütlerinin önerileri yansıtılacaktır.

2 gerçeğe aykırı eğitim

Yurt dışındaki Türkiyeli göçmen çocuklarına verilen Türk dili ve kültürü kursları, herşeyden önce, nicel olarak gereksinimi karşılamaktan uzaktır.

Dünyanın çeşitli ülkelerine dağılmış bulunan 0-18 yaş grubundaki Türkiyelilerin toplam sayısı 800 bin'i aştığı halde, Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı'nın açıklamasına göre, bunlara Türk dili ve kültürü dersi vermekle görevli öğretmen sayısı 1981 yılında 2.780'den ibaretti. (*Milliyet*, 10.8.1981). Bu öğretmenlerin 880'i Türk Hükümeti tarafından Milli Eğitim Bakanlığı emrindeki öğretmenler arasından, 1.900'ü ise göçmen işçi çalıştıran ülkelerin yönetimleri tarafından, o ülkede işçi olarak bulunan öğretmen ve aydınlar arasından seçilmiş bulunuyordu.

Belçika'daki Türkiyeli göçmen çocuklarının anadil eğitimi konusundaki veriler daha da yeni.

Türkiye Büyükelçiliği'nin verdiği bilgilere göre (*Hürriyet*, 21.4.1984), 1983-84 ders yılında Belçika'nın çeşitli kademelerdeki eğitim kurumlarında

okuyan Türkiyeli çocuk ve gençlerin toplam sayısı 29.644'tür. Bunların 8.824'ü Valon Bölgesi'nde, 12.970'i Flaman Bölgesi'nde, 7.850'si ise Brüksel Bölgesi'ndedir.

Bu üç bölgede Türkiyeli öğrencilerin çeşitli öğrenim kademelerine dağılımı ise şöyledir:

Valon Bölgesi: Anaokulu 1.834, ilkokul 3.500, ortaokul 3.400, yüksek öğrenim 30.

Flaman Bölgesi: Anaokulu 3.300, ilkokul 5.050, ortaokul 4.600, yüksek öğrenim 20.

Brüksel Bölgesi: Anaokulu 1.720, ilkokul 3.310, ortaokul 2.500, yüksek öğrenim 320.

Buna göre Belçika genelinde Türkiyeli çocukların öğrenim kademelerine dağılımı ise şudur:

Anaokulu: 6.854

İlkokul: 11.860

Ortaokul: 10.500

Yüksek öğrenim: 370

Hemen belirtmek gerekir ki, yüksek öğrenimde bulunan Türkiyeli gençlerin hepsi göçmen işçi çocuğu değildir. Bunların büyük kısmı, Türkiye'den burslu olarak veya ailelerinin olanaklarıyla özel olarak yüksek öğrenim görmek üzere Belçika'ya gelmiş bulunan gençlerdir.

Orta öğrenimdeki gençlerin büyük kısmı ise, ileride yüksek öğrenime devam etmeğe olanak verecek normal ortaokul ve liselere değil, kendilerini işçi olmağa hazırlayan meslek okullarına devam etmektedir. Çünkü, diğer göçmen işçi çocukları gibi, Türkiyeli göçmen çocukları da, Belçikalı çocuklara göre birçok handikapla karşı karşıya bulunmakta, bu yüzden çoğu daha ilkokulda başarısızlığa uğramaktadır. Başarısız olanlar, Belçika'da 6 ila 16 yaş arasında zorunlu olan öğrenim süresini, başarısız

öğrenciler için kurulmuş bulunan "özel" okullara nakledilerek tamamlamakta, ilkokulu binbir güçlükle bitirenlerin çoğunluğu ise, ancak meslek okullarına kabul edilmektedir.

Brüksel Bölgesi Göçmen Eğitim Merkezleri Bağlantı Komitesi'nin yayınladığı bir araştırmaya göre (*Comité de Liaison des centres de formation immigrée de l'Agglomération de Bruxelles, Ecole et Immigration, p.14*), altı yıllık öğrenim süresinde sınıfta kalma oranı varlıklı ya da yönetici durumda bulunan Belçikalıların çocuklarında yüzde 12 ila 21 arasında değişirken, nitelikli işçi durumundaki Belçikalıların çocuklarında yüzde 36'ya, niteliksiz işçi çocuklarında yüzde 43'e çıkmaktadır. Göçmen işçi çocuklarına gelince, bunların Belçika'da doğmuş olanlarında sınıfta kalma oranı yüzde 51'e, kendi ülkesinde doğup da sonradan Belçika'ya gelmiş olanları arasında yüzde 70'e kadar yükselmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği bilgilere göre, yurt dışındaki Türkiyeli çocukların öğrenim kurumlarındaki başarı oranı sadece yüzde 40 düzeyinde kalmaktadır. (*Milliyet, 24.3.1982*) Yani, yüz Türkiyeli çocuk'tan 60'ı eğitimde başarısızlığa mahkum bulunmaktadır.

Eğitim sahibi olmayan Türkiyeli gençleri bekleyen akıbet ise, içinde yaşadıkları toplumda iş bulabilirlerse işçi olmak, iş bulamadıkları takdirde "marjinal" unsurlar kategorisine katılmaktır. Avrupa ülkelerini sarsan ekonomik krizin ve onun sebep olduğu işsizliğin boyutu dikkate alındığında, hele ırkçılık ve yabancı düşmanlığının yaygınlaştığı bir dönemde yabancı bir gence, üstün yeteneklere sahip olsa bile, kolay kolay iş verilmeyeceği açıktır.

İçinde yetiştikleri ve halen yaşadıkları toplumda böylesi bir çıkmazla karşı karşıya bulunan Türkiyeli gençler için bir başka seçenek, Türkiye'ye dönerek orada kendine yeni bir hayat kurabilmektir.

Ancak, buna niyetlenen gencin de karşısında büyük engeller vardır. Bunların birincisi nesnel engeldir: Türkiye'de yetişen ve eğitim yapan gençlere dahi iş olanağı tanımayan ve gittikçe büyüyen işsizlik... Son verilere göre, Türkiye'de açık işsizlik oranı yüzde 20'yi bulmuştur. Buna sayıları 10 milyona yaklaşan gizli işsizleri de eklemek gerekir. Bu koşullarda Türkiye'de yetişen gençlerin bile iş bulma şansı son derece zayıfken, Türkiye'ye tamamen yabancı bir çevrede yetişen gençler için kendi ülkelelerinde iş bulma konusunda fazla umutlu olmamak gerekir.

Kaldı ki, göçmen işçi çocuğu, Türkiye'ye kesin dönüş halinde toplum yaşamına uyum sağlayabilecek bir dil bilgisinden ve kültür eğitiminden de yoksundur. Türkçeyi aile çevresinde konuşulan çok sınırlı bir kelime hazinesiyle tanımakta, bildiği kelimeleri de, bulunduğu ülkede sürekli kullandığı egemen dilin etkisiyle aksanlı bir şekilde telaffuz etmektedir.

Türkçe okuyup yazma düzeyi ise, Türk dili ve kültürü kurslarını izleyebilenlerde bile son derece düşüktür. Böylesi bir kursu izleme olanağı bulamayanlar, Türkiye'deki yakınlarına Türkçe bir mektup yazmak ya da Türkçe bir yayını rahatça okumak olanağından bile yoksundur. Türkiye'ye kesin olarak dönmek zorunda kalan bir gencin, belli yaştan sonra bu öznel engeli aşması da pek kolay değildir.

Avrupa kurumlarının anadil ve öz kültür eğitimi derslerinin örgütlenmesi yolunda karar vermesinden sonra da, durumda elle tutulur bir iyileşme olmamıştır.

En son verilere göre, Belçika'da 1983-84 ders yılında 29.664 Türkiyeli öğrenci varken, bunlara Türk dili ve kültürü dersi vermekle görevli öğretmen sayısı sadece 130'dur. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gönderilen bu öğretmenlerin 73'ü Flaman Bölgesi'nde, 44'ü Valon Bölgesi'nde, 13'ü ise Brüksel Bölgesi'nde bulunmaktadır.

Bunların dışında, Brüksel Merkez Belediyesi'nde, Göçmen İşçiler Danışma Konseyi tarafından Türkiyeli ilkokul çocuklarına Türk dili ve kültürü dersleri vermekle görevlendirilmiş üç öğretmen vardır.

Flaman Bölgesi'nde bazı okullarda Türk dili ve kültürü kursları normal ders saatleri içine entegre edilmiş olmakla beraber, Valon Bölgesi'nde ve Brüksel Bölgesi'nde bu dersler, normal ders saatleri dışında verilmektedir.

Bütün gün Belçika okullarının ders programını izledikten sonra dinlenmeye, eğlenmeye ihtiyacı olan veya ev ödevlerini yapmak zorunda bulunan çocuklar için bu ek dersler hiçbir çekicilik taşımamaktadır. Bu yüzden Türk dili ve kültürü derslerini izleyen öğrencilerin sayısı düşük olmakta, izleyenler de verilen dersleri yorgun kafayla tamamen kavrayıp özümseyememektedir.

Ayrıca, islami değerlere bağlı aileler, çocuklarının anayurda ve ailelerine bağlılığını sürdürebilmenin tek yolu olarak Kur'an kurslarını görmekte, onları Türk dili ve kültürü kursları yerine bu kurslara yollamayı tercih etmektedirler. Tamamen arapça

olan bu kurslar, çocuğa pratikte hiçbir şey kazan-
dırmamakta, evde Türkçe, okulda Fransızca ve Fla-
manca arasında bocalayan ilkokul öğrencileri, ara-
ya bir de hiç anlamadıkları Arapça'nın girmesiyle
tamamen perişan olmakta, bu yüzden hiçbiri dili
gerektiği gibi öğrenememektedirler.

Çocuklarının bu durumunun bilincinde olan
öğrenci velileri bile, tutucu çevrelerin baskısı altın-
da, onları, istemeye istemeye, Türk dili ve kültürü
kursları yerine Kur'an kurslarına göndermek zorun-
da kalmaktadır.

Bu koşullarda, Türkiyeli göçmen çocukları-
nın, Türkiye'ye kesin dönüş halinde sosyal ve kültü-
rel yaşama uyum sağlayacak bir dil ve kültür bilgisi
edinmelerini beklemek hayaldir, kendi kendini al-
datmaktır.

Avrupa Toplulukları Konseyi ve Komisyonu,
göçmen işçi çocuklarının ana dil ve öz kültür eğiti-
mine tabi tutulmalarına öncelik verirken, kuşku-
suz, Avrupa ülkelerinde gittikçe artan işsizliğe sı-
nırlı da olsa bir çözüm bulma hesabıyla hareket et-
mişlerdir. Bu sınırlı çözüm, Avrupa'da sayısı hızla
artan göçmen işçi çocuklarının anayurtlarına geri
dönüşlerini sağlamaktır. Bunun sağlanabilmesi ise,
herşeyden önce bu çocukların anadillerini ve öz
kültürlerini gerektiği gibi öğrenebilmelerine bağlı-
dır. Ne var ki, bugünkü düzeyiyle Türkiyeli göçmen
çocuklarına verilen eğitim bu amacı gerçekleştir-
mekten son derece uzaktır.

Üstelik, bugün özellikle Türk Hükümeti'nin
gönderdiği öğretmenler eliyle verilen Türk dili ve
kültürü dersleri, Türkiyeli çocukları anayurda dönü-
şe hazırlamadığı gibi, içeriği itibariyle, onları için-
de yaşadıkları topluma daha da uyumsuz hale getir-

mekte, Türk getto'larına daha fazla hapsedmekte-
dir. Çünkü, bu öğretmenler, göçmen çocuklarına,
Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın şovenist kli-
şelerle dolu olarak hazırladığı eğitim malzemesini
kullanarak ders vermekte, Türk kültürü eğitimi adı
altında Türklerin diğer uluslara üstünlüğünü telkin
eden bir beyin yıkama uygulamaktadırlar.

Esasen bu öğretmenlerin büyük kısmı Türki-
ye'de aşırı sağ eğilimli, hattâ Türk güvenlik örgüt-
lerinin işbirlikçisi olan kişiler arasından seçildiği i-
çin, bu beyin yıkamayı gönüllü olarak yapmaktadırlar. Bu kategoriye girmeyenler ise, mesleki gele-
cekleri Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nın elinde oldu-
ğu için, kendilerine verilen eğitim programını ay-
nen uygulamak zorunda kalmaktadırlar.

Cumhuriyet'in kuruluşundan beri aşırı milli-
yetçi karakteri ağır basan Türk eğitim sistemi, özel-
likle 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra, askeri
hükümetin aldığı bir dizi kararlarla tam anlamıyla
şovenist ve militarist bir karakter kazanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı, 8 Haziran 1981'de ya-
yınladığı bir yönetmelikle, öğrenim kurumlarına
tam bir kışla disiplini dayatmış, Ankara Sıkıyöne-
tim Komutanlığı da, 21 Eylül 1981 tarihli Bildi-
ri'siyle, ilk ve orta öğrenim kurumlarında görevli
tüm öğretmenleri, öğrencilerinin sadece okul için-
deki değil, okul dışındaki özel yaşamından ve dav-
ranışlarından dahi sorumlu tutmuştur. Aynı bildi-
riyle, öğretmenlerin, bu direktiflere uymayan mes-
lekdaşlarını ihbar etmeleri emredilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, 21 Eylül 1981 tarihli
kararnamesiyle, her kademedeki öğrenimin Atatürk
ilkelerine, Türk gelenek ve özelliklerine uygun yürü-
tülmesini zorunlu kılmış, 8 Aralık 1981 tarihli ka-

rarnameyle de, öğretmenlerin ve öğrencilerin kılık ve kıyafetlerini askeri bir disipline bağlamıştır.

Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Eren de, 26 Kasım 1981 tarihli konuşmasıyla, tüm öğretmenleri, Atatürk ilkelerini benimsemeyen ve "vatan çocuklarını zehirleyen" meslekdaşlarını ihbar etmeye çağırmıştır.

Darbeden sonraki bir yıl içinde 6 bin'den fazla öğretmen bu devlet terörünün kurbanı olmuş, ya adli kovuşturmayla uğrayarak tutuklanmış, hapsedilmiş veya görevinden uzaklaştırılmıştır.

Yurt dışındaki Türk dili ve kültürü öğretmenleriyle ilgili olarak da, Türk basınında arka arkaya şu haberlere rastlanmıştır:

"Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, *Tercüman*'a verdiği özel demeçte, yurt dışındaki öğrenci ve öğretmenlerin durumunun büyük bir hassasiyetle gözlemlendiğini belirterek, 'bunlardan Türkiye aleyhinde faaliyette bulunan, yıkıcılık ve bölücülük yaptıkları tesbit edilenlerin ilişkilerinin kesilmeğe başladığını' bildirdi." (*Tercüman*, 9.6.1981)

"Milli Eğitim Bakanlığı, Federal Almanya yetkili makamlarıyla görüşerek, Federal Almanya'da Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla görev almayıp da, bu ülkenin yetkili makamları tarafından atanan ve halen görev başında bulunan öğretmenlerin görevlerine son verilmesini istedi. Bakanlık, yurt dışındaki öğrencilerin eğitimi için gönderilecek öğretmenlerin, Atatürk ilkelerine bağlı, aşırı akımlara karışmamış, birlik ve beraberliği sağlayabilecek kişilerden seçilmesine dikkat edecek." (*Tercüman*, 31.3.1982).

"Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, yurt dışında görevli 253 öğretmen hakkında tahkikat ya-

pıldığını açıkladı ve ideolojik faaliyette bulunan öğretmenler ile Türkiye aleyhinde bildiri dağıtan öğrencilerin isimlerinin kendisine bildirilmesini istedi. Hasan Sağlam bu konuda, 'Yurt dışına gönderdiğimiz öğretmenlerin görevi, kendilerine emanet edilen öğrencilere çarpık fikirleri değil, Atatürk ilkeleri doğrultusunda ilim ve irfan aşlamaktır... Amacımız, mahallinden temin edilen öğretmenler yerine Türkiye'den öğretmenler göndermektir. Bazı eyaletlere laf anlatamıyoruz. Ne bizi, ne de Federal hükümetlerini dinliyorlar. Ancak bu durumda onların da peşlerini bırakmıyoruz,' dedi." (*Tercüman*, 27.12.1982).

Milli Eğitim Bakanlığı, ayrıca, yurtdışındaki Türk çocuklarının eğitim ve öğretimi konusunun "bir devlet politikası" haline getirilmesini kararlaştırarak bu konuda bir program hazırlamıştır.

"Dış ülkelerdeki işçi çocuklarının Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Din Bilgisi Programı" adı altında hazırlanan programda, "sosyal bilgi eğitiminin amaçları" şöyle belirlenmektedir:

"Çocukların anavatan, hısım, akraba ve komşu hasretini canlı tutarak Türk kültürüyle bağlarını devam ettirmek.

"Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük fedakarlıklar sonunda milletin canı vekanı bahasına kurulmuş olduğunu, Atatürk'ün yeni Türkiye'nin kurulmasındaki ve Türk devrimlerinin yapılmasındaki büyük hizmetlerini çocuklara benimsetmek.

"Çocuklara şerefli Türk Milleti'nin ona layık evlatları olduklarını, Türk Milleti'nin zeka ve kabiliyetlerini, çalışkanlığını, kahramanlık ve fedakarlığını, bilime ve manevi değerlere olan inancını, sanatseverliğini, estetik zevkini, doğruluğunu kavrat-

mak, bu üstün özelliklerimizi yabancı bir ülkede, yeri geldikçe göstermek ve ispatlamakla görevli olduklarını anlatmak, bunlarla geleceğe güvenle bakabileceğimizin inancını vermek, Türk milliyetçiliğinin ilkelerini benimsetmek.

"Çocuklara yabancı bir ülkede geçici olarak bulduklarını, burada kaldıkları sürece büyük Türk Milleti'ni temsil ettiklerini, iyi davranışlarının Türk adını yücelttiği kadar, fena, uygunsuz, çevreye yakışmayan davranışlarının da milli şeref ve haysiyetimizi zedeleyeceğini ve milletimizi küçük düşüreceğini kavratmak."

Yurt dışında bulunan Türkiyeli işçi çocuklarının büyük çoğunluğu, daha önceki bölümde ayrıntılı olarak izah edilen nedenlerden ötürü Avrupa ülkelerinde "kalıcı" oldukları ve kendilerini bu ülkelerin yaşamına uyum sağlamağa hazırlamaları gerektiği halde, Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nın programında onlara "geçici" oldukları telkin edilmekte, yaşadıkları topluma kendi öz kültürel değerlerini de taşıyarak kaynaşmalarını teşvik etmek yerine, bu kültürel değerleri bir araç gibi kullanarak Türk milliyetçiliğinin militanlığını yapma görevi verilmektedir.

Atatürkçülük, Türk milliyetçiliği, Türk devrimleri, aynı bakanlığın yayınladığı eğitim kitaplarında, şovenist ve ırkçı bir anlayışla işlenmektedir.

Türkiye nüfusunun dörtte biri Kürt asıllı olduğu, ayrıca ülkede çeşitli kökenlere sahip azınlıklar yaşadığı halde, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün vatandaşlarını "Türk", Kürtleri "Dağlı Türk" sayan şovenizmin "Ne mutlu Türk'üm diyene" sloganı, göçmen işçi çocuklarının eğitiminde sürekli tekrarlanmaktadır.

Örneğin, Atatürk'ün 100. doğum yıldönümü dolayısıyla Belçika'da düzenlenen anma toplantıları, Türkiyeli ilkökullü çocukları arasında düzenlenen "Ne mutlu Türk'üm diyene" konulu yazı yarışmasıyla sona erdirilmiştir. Bu yarışmada kazanan öğrencilerin ödülleri, Brüksel'de Türkiye Büyükelçisi Haluk Kura ile NATO ve AET Nezdindeki Türkiye daimi temsilcilerinin katıldığı bir törenle dağıtılmıştır. (*Tercüman*, 16.6.1981).

Darbe'den çok önce Türkiye'de bir eğitimcinin "Türkiye'de İlköğretim Sorunu" üzerine yaptığı incelemede, Türk çocuklarına okutulan ders kitaplarının şovenist niteliği şöyle saptanıyordu:

"Kitapların niteliği konusunda kısaca şunu belirtmekte yarar vardır: yarışma yoluyla olsun, komisyon ya da ısmarlama yoluyla olsun, her üç yolla hazırlanan kitapların hiçbirisi, günümüzün eğitim ihtiyacına, eğitim anlayışına uygun değildir. Türkçe derslerinde okutulan Türkçemiz kitaplarında, 'milliyetçilik' adına sunulan 'şovenizm'dir. Sosyal Bilgiler dersinde Türkiye diye okutulan, Osmanlı Devleti'dir, giderek de İslamcılıktır.

"Örneğin, ilk olarak bu yıl okutulacak olan 4. sınıf Türkçemiz kitabında, geçen yılın Türkçemiz kitabına göre düşündürücü değişiklikler olmuştur. Ergenekon, Alparslan parçaları ikiden beşe yükselmiş, ayrıca bozkurt resimleri konulmuştur." (*Cumhuriyet*, 14.9.1976).

Aynı şekilde, yine darbeden kısa bir süre önce, Federal Almanya bilimadamları, aşırı milliyetçi içeriğinden dolayı Türk ders kitaplarının Alman okullarında okuyan Türk çocuklarına okutulmamasını istemişlerdir:

"Bielefeld'de 'Yabancı dil olarak Almanca' a-

diyla düzenlenen kongreye katılan filoloji bilginleri ve eğitimcileri ortak bir açıklama yaparak, Almanya'da okutulan Türk ders kitaplarının yasaklanmasını istemişlerdir.

"Özellikle tarih kitaplarında Yunan halkının Türklere düşman olarak tanıtıldığını öne süren konuşmacılar, Türk ders kitaplarıyla aşırı bir milliyetçilik duygusunun aşılandığını da iddia etmişlerdir. Aynı toplantıda Türk çocuklarının eleştirici bir nitelik kazanmak yerine, her söylenene inanan, yanlış bir disiplin anlayışına sahip olmalarının amaçlandığı da iddialara eklenmiştir.

"Bu arada Türkçe derslerin ve ders araçlarının kontrol edilmesi güçlüğünden yakınan konuşmacılar, Almanya'ya gönderilen öğretmenlerin de seçimlerinde öğretim yeteneklerinden çok milliyetçili olup olmamalarının gözönüne alındığını öne sürmüşlerdir.

"Nefret aşıl原因 bazı kitapların yasaklanmasına rağmen, bu kitapların yine de kütüphanelerde yeraldığından da yakınan konuşmacılar, iki lisanlı ders yapılmasının kaçınılmaz olduğu görüşünde birleşmişlerdir." (Milliyet, 4.6.1980).

Gerçekten de, Avrupa'daki Türk Eğitim Müşavirlikleri tarafından Türk Dili ve Kültürü kursları için okullara dağıtılan kitaplar şovenizme varan aşırı milliyetçiliğin çeşitli örnekleriyle doludur. Bunlardan bazılarını aşağıya alıyoruz:

İlkokul 4. sınıf için TÜRKÇEMİZ kitabından:

"Sabahın alacakaranlığı...Turistik Girne'nin sahilinde durgun deniz birden kaynayıverdi. Mantar gibi Türk komandosu bitiyordu kumsalda... Makinahılar direniş göstermek isteyen kesimleri öyle bir

taradı ki, işbirlikçi Rumların yürekleri delik deşik oldu. Dehşet sardı kanlı gözlerini... Sinmişti Girne... Zengin Gireneli Rumlar, eziyet ettikleri Kıbrıslı Türklerin hakkının korunduğunu görünce kaybolmuşlardı. Girne artık Türk limanıydı. Türk Ordusu böylece kucaklaştı limanla." (s.179)

İlkokul 5. sınıf SOSYAL BİLGİLER kitabından:

"Ulu Türk Milleti'nin aziz ve sevgili çocukları! Savaşınız bitmemiştir. Düşman uyumuyor. Bugün de milletimizi zayıf düşürmek için, açık ya da gizli, pek çok şeyler yapılmaktadır. Bugün de senin vatanından parçalar koparmak, seni tarihten silmek için fırsat kollayanlar var. İstanbul'u, İzmir'i, daha nice şehirlerini ve köylerini düşlerinde görenler var. Milletimizin içine türlü ayrılıklar sokmak, vatanımızı parçalamak için, içeride ve dışarıda çalışanlar var. Uyanık ol; güçlü ve ileri ol! Dedelerinin kanlarıyla yoğrulmuş olan bu toprakları, Atatürk'ün bu büyük emanetini iç ve dış saldırganlara karşı koru." (Sayfa 114).

İlkokul 5. sınıf için BİZİM TÜRKÇEMİZ adlı kitaptan:

"Arka pencereden karşıki yola baktığım zaman, bölük bölük düşman erlerinin yolun kıyısında silah çattıklarını gördüm. İçimden:

" - Ah! dedim; şuraya bir makineli tüfek saklamalıydım da şimdi bunlara kurşunu ver edivermeliydim. Hepsini hasır gibi yere sererdim, diye düşünüm. Düşman askerleri gözümün önünde tabak gibi duruyordu. Bu makineli tüfek hepsini haklayabilirdi. Elimde böyle bir silah bulunmayışına öyle üzülüm ki..." (s.59).

Ortaokul 1. sınıf için ÖRNEK YAZILAR adlı kitaptan:

"Ne mutlu Türk'üm diyene! Akraba ve yakınlarınızdan Kurtuluş Savaşı'nda, Kore Savaşı'nda bulunanlar varsa, onlardan, yoksa sizin soruşturup bulacağınız kimselerden bu savaşlarla ilgili hikayeler toplayın. Sınıfta bunları düzgün ve çekici bir dille anlatın. Mehmetçik'in savaşlarda gösterdiği insanüstü yararlıklarını anlatan bir dergi hazırlamak için aranızda işbölümü yapın." (s. 69).

"Şehitlerle dolu vatan! Ailenizde, akrabalarınızda ya da komşularınızın aileleri arasında savaşta şehit olanlar bulunup bulunmadığını sorup araştırın. Şehit olanların yakınlarına şunları Türkler, yurt ve ulus uğrunda şehit olmaya neden can atarlar? Gazilerle ya da onların yakınlarıyla konuşun: Çarpışma sırasında her Türk'ün gösterdiği atılganlık, çeviklik, soğukkanlılık, kahramanlık... Yukarıdaki anketi yaptıktan sonra, topladığınız bilgileri sınıfta, bir kahramanlık günü düzenlemek üzere bir Kahramanlık Dosyası hazırlayın." (S.110).

"Savaşın en alevli, en kızışmış gününde,
"En ön safta bulunan manganın önünde,
"Süngü takmış tüfekte yerinden fırlayarak
"Bir yarı-Tanrı gibi dövüşen Mehmet'e bak!"
(Sayfa 111).

Ortaokul 2. sınıf için TÜRKÇE DERSLERİ adlı kitaptan:

"Güreş, Türklerin kanıdır. Bu kuvveti, bu azmi gösterecek olan pehlivanlar yalnız Türkiye'de yetişir. Bir Ahmet'e bakın, bir de rakibine. Ahmet onun yanında çocuk gibi kalıyor. Fakat Türk kuvveti, bu farkı yok ediyor." (s.69).

"Ey mavi göklerin kırmızı beyaz süsü,
"Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü

"Işık ışık, dalga dalga bayrağım!
"Senin destanını okudum,
senin destanını yazacağım.

"Sana benim gözümle bakmayanın
"Mezarını kazacağım.
"Seni selamlamadan uçan kuşun
"Yuvasını bozacağım."
(S. 120)

Ortaokul 3. sınıf için TÜRKÇE DERSLERİ kitabından:

"Türk olmak, çalışmak demektir.
"Türk olmak, karşı koymak demektir.
"Türk olmak yaşamak demektir."
(s, 102)

"Her milletin adsız kahramanları, meçhul askerleri vardır; fakat her an gözlerimizin önünde dolayan Mehmetçik kadar bütün nitelikleriyle belli; her haliyle cana yakın olanını tasavvur etmeğe imkan yoktur. Bünyesi öyle fazla gösterişli değilken, yine 'bir Türk gibi kuvvetli' sözünün dünyaca darbimesel olmasına sebep oldu." (s.116).

Askeri yönetimin okul eğitiminde Atatürkçülüğe ve milliyetçiliğe daha fazla ağırlık vermesi, şimdiye kadar seçimlik ders olan din derslerini tüm öğrenciler için zorunlu ders haline getirmesinden sonra, ders kitapları da bu yöneline uygun olarak yeniden yazılmaktadır. Yeni ders kitaplarının şovenizm dozajı kuşkusuz ki eskilerine göre daha yüksek olacaktır.

Avrupa'daki Türk çocuklarının anadil ve öz kültür eğitimleri, Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nun görevlendirdiği öğretmenlere emanet edilir ve onun gönderdiği ders malzemeleriyle yürütülürse, böylesi bir eğitim, esasen uyum zorlukları içinde kıvranan ikinci kuşağı şovenizme koşullandırarak içinde yaşadığı Avrupa toplumundan daha da dışlayacak, Avrupa metropollerindeki Türk gettolarını daha da pekiştirecektir.

3 ne yapmalı

Türkiyeli göçmen çocuklarının Türk dili ve kültürü eğitimi nasıl olmalıdır?

Bunun cevabını verebilmek için, herşeyden önce, gelecekte tüm insanlığın barış, güven ve her türlü uygar haklara sahip bir yaşama düzeyine ulaştırılmasında eğitimi "anahtar" olarak gören Birleşmiş Milletler'in eğitim ve bilim örgütü UNESCO'nun, bu amaca ulaşılabilmesi için üye devletlere önerdiği yeni eğitim stratejisini göz önünde tutmak gerekir: "Eğitimin amacı, yalnızca gençleri belli bir mesleğe göre yetiştirmek değil, onları özellikle farklı mesleklere, üretim biçimlerine, çalışma koşullarına ve *yeniliklere* uyabilmeye hazırlamaktır. Geleneksel uygulamaların tersine, bugün öğrenci, öğrenimin önceden konmuş kuralları önünde eğileceği yerde, asıl öğretim öğrenciye uymak zorundadır. Küçük olsun, büyük olsun, öğrenciler, konu olarak sadece kendi eğitimlerinde değil, tümüyle eğitim kurumlarında sorumluluk yüklenmelidir."

Öyleyse göçmen çocuğunun eğitimi de, onun kendi gerçeğine, içinde yaşadığı gerçeklere uygun olmalı, Türkiye'de egemen şovenist ideolojiye değil, Türkiyeli çocuğun değişik bir toplum içinde yaşadığı ve yetiştiği dikkate alınarak o toplum yapısı içinde sosyal, kültürel ve mesleki alanlarda ilerleme gereksinimlerine göre programlanmalıdır.

Türkiyeli göçmen işçilerin ve çocuklarının içinde yaşadığı gerçekleri, bu incelemenin birinci bölümünde özetlemiştik. Brüksel planında bu gerçeği somutlayacak olursak, karşımıza gerçekten endişe verici bir tablo çıkmaktadır.

Sendikal ve kültürel örgütlerle Belçika üniversitelerinin oluşturdukları Kalkınma, İş, Eğitim ve Sosyal Katılım Derneği DEFIS'nin 8 Eylül 1983'te Analfabetizm'e Karşı Uluslararası Mücadele Günü dolayısıyla yaptığı bir açıklamaya göre, Belçika gibi gelişmiş bir sanayi ülkesinin toplam nüfusu içinde dahi, okuma yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 4-6'ya ulaşmaktadır.

Yine DEFIS'nin saptamalarına göre, Belçika'da yerli nüfus içinde de "analfabet" bulunmakla birlikte, okuma yazma eksikliği özellikle göçmen nüfus içerisinde hissedilmektedir.

Brüksel özelinde, bu okuma yazma noksanlığı belli mahallelerde "cehalet alanları"nın oluşmasına yolaçmaktadır. Bu "sosyal dışlanma alanları"nın ikisi, yani Schaerbeek ve Saint-Josse Türkiyeli nüfusun yoğun olarak bulunduğu mahallelerdir.

Bir nevi Türk gettolarının olduğu bu mahallelerde uygulanacak Türk Dili ve Kültürü eğitimi, hem Türkiyeli nüfusun okuma yazma düzeyinin, genel kültür düzeyinin yükselmesine hizmet edecek özellikler taşımalı, hem de bu gettoların pekişmesine hiz-

met edecek bir şovenist koşullandırmadan uzak bulunmalıdır.

Türk Dili ve Kültürü eğitiminin bu koşullarda tamamen zararlı, handikapı artırıcı olabileceği iddia edilebilir. Ancak, Avrupa kurumları, tahminlerin tersine, bir göçmen çocuğunun ana dilini ve kültürünü iyi öğrenmesinin, onun bulunduğu ülkenin de dilini gereğince öğrenebilmesini büyük ölçüde kolaylaştırdığı noktasında birleşmişlerdir. (*Commission des Communauté européennes, L'éducation des enfants des travailleurs migrants dans la Communauté européenne, 1971, p.6-7*).

Brüksel Bölgesi Göçmen Eğitim Merkezleri Bağlantı Komitesi'nin belirlemelerine göre, anadil ve öz kültür eğitimi:

- Göçmen çocuğunun duygusal, entellektüel ve sosyal gelişimine yardımcı olmaktadır.

- Anadiliyle okulda kullandığı dil arasında bocalayan göçmen çocuğunda kaçınılmaz olarak ortaya çıkan aşağılık duygusunu ortadan kaldırmakta, onun kişiliğinin oluşmasına yardımcı olmaktadır.

- Kesin dönüş halinde kendi yurdunun eğitim sistemine fazla zorluk çekmeden uyabilmesini sağlamaktadır. (*Comité de liaison des centres de formation immigrée de l'Agglomération de Bruxelles, Ecole et Immigration, p.44*)

Öyleyse, Türkiyeli göçmen çocuklarının anadil ve öz kültür dersleri, Belçika makamları tarafından, genel eğitimin bir parçası olarak ele alınmak zorundadır.

Belçika gerçeğini esas alan Türk Dili ve Kültürü kursları, Belçika eğitim makamları tarafından şu esaslar göz önünde tutularak organize edilmelidir:

1. Türkiyeli çocuklar bütün gün normal ders

programını izledikten sonra, Türkçe dil ve kültür kurslarını okul saatleri dışında ek ders olarak izlemek zorunda kaldıkları takdirde, ilgileri azalmakta, dersleri izleseler bile yeterince anlayıp özümsemeleri mümkün olamamaktadır. Üstelik, normal ders saatleri dışında birçok veliler, çocuklarını Türk dili ve kültürü kursları yerine Kuran kurslarına göndermeyi tercih etmektedir. Bu bakımdan, **TÜRK DİLİ VE KÜLTÜRÜ DERSLERİ MUTLAKA NORMAL DERS SAATLERİ İÇİNE ZORUNLU DERS OLARAK ENTEGRE EDİLMELİDİR.**

2. Türk dili ve kültürü derslerinde bugüne değin kullanılan eğitim malzemeleri, Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nın gönderdiği Türkiye'de basılmış ders kitaplarıdır. Bunlar Belçika gerçeklerinden uzak olduğu gibi, çocuklara şovenizm aşulamakta, içinde yaşadıkları topluma düşmanlık duymalarına yolaçmaktadır. Bu bakımda, **TÜRK DİLİ VE KÜLTÜRÜ EĞİTİM MALZEMELERİ VE KİTAPLARI DEMOKRATİK GÖÇMEN KURULUŞLARI İŞBİRLİĞİ YAPILARAK, BELÇİKA'NIN EĞİTİM VE KÜLTÜR İŞLERİNDEN SRUMLU OLAN MAKAMLARCA HAZIRLANMALIDIR.**

3. Türkiyeli göçmen çocuklarına Türk Dili ve Kültürü Kursu vermek üzere Türkiye'den gönderilen öğretmenler genellikle aşırı milliyetçi ve Türk güvenlik makamlarının işbirlikçisi olan kişiler arasından seçilmektedir. Bu uygulamaya kesin olarak son verilmeli, **TÜRK DİLİ VE KÜLTÜRÜ ÖĞRETMENLERİ'NİN ATAMASI, BELÇİKA'DAKİ GÖÇMEN İŞÇİ DANIŞMA KONSEYLERİ'NİN VE DEMOKRATİK TÜRKİYELİ ÖRGÜTLERİ'NİN GÖRÜŞÜ ALINARAK BELÇİKA MAKAMLARINCA YAPILMALIDIR.**